BAKACSI LAJOS METSZETE

BELÁNYI GYÖRGY

Töredék

/szibilla/

... De hát ez mind semmi. Harmadnap
leszáll az ég a földre, a föld meg
felnyomul az égre, és vad ölelkezésükben
azt is elfelejtik, hogy egykor
fák, füvek, virágok állták útját
egybekelésüknek.

A vasbeton tudósa

A vasbeton és az acélszerkezetek törési elméletének tudós megalapítója, a vasbetonépítés egyik nemzetközileg is elismert mérnöke, *Kazinczy Gábor 100 esztendeje, 1889. január 19-én született Szegeden. Ő alkotta meg a modern töréselméletet, amit szokás nevezni képlékenységi elméletnek is. Édesapja, Kazinczy Lajos Szegeden volt táblabíró. Édesanyja Baghy Mária.*

Kazinczy Gábor a szegedi, majd a kecskeméti piarista gimnáziumban végzett tanulmányai során rendkívüli matematikai érzékről tett tanúbizonyságot, és a mérnöki pályát választotta hivatásul. Oklevelét a József Műegyetemen 1911-ben szerezte meg, majd az Országos Vízépítési Igazgatóság nagybecskereki kirendeltségén helyezkedett el, ahonnan még 1911-ben a főváros szolgálatába lépett. Egészen nyugállományba vonulásáig, 1943-ig itt dolgozott, és életének szorgos napjait az építkezések műszaki felülvizsgálatára fordította. Főkét az új szerkezeteket és építőanyagokat vizsgálta, ellenőrizte. Közben, 1931-ben megszerezte a műszaki doktori címet, 1939-ben pedig műegyetemi magántanárrá habilitálták.

A vasbeton szerkezetekkel még egyetemista korában megismerkedett, az érdi háromcsuklós betonhíd munkálatainak kivitelezésekor. Ekkor érlelődött meg benne, hogy szakmai munkásságának jelentős részét a vasbeton szerkezeteknek szenteli, és mind több dolgozatot jelentetett meg e témakörből. E munkái elismerésével nemcsak itthon, hanem a nemzetközi szakvélemény előtt is, az élvonalbeli szakemberek sorába lépett.

Foglalkozott a különböző vastagságú vasbeton lemezekkel, a téglafalazatok vizsgálatával is, és e szakmai kérdésekben közzétett dolgozatai igazán a szakma egyik legkiválóbb szaktekintélyévé tették.

A fővárosi tanács városépítési osztályának helyettes vezetőjévé 1932-ben tették, s ettől kezdve mind több feladat hárult rá az új építőanyagok alkalmazására szolgáló engedélyek kiadásában, azok ellenőrzésében. Jó gyakorlatot jelentett ez a feladatkör *Kazinczy Gábor* számára, és további képlékenységi vizsgálatokat végzett Czakó professzor műegyetemi laboratóriumában. Kitartó és szisztematikus munkával készítette el *Mihailich Győzővel* (1877–1966), a szegedi közúti híd újjátervezőjével, *Kiss Jenővel*, a szintén Szegeden született *Algyay-Hubert Pál* (1894–1945) műegyetemi tanárral és *Uy Károllyal* közösen a Magyar Mérnök és Építész Egylet vasbetonszabályzatát. E témakörökből elismert előadásokat tartott 1931-ben Párizsban, 1948-ban Liege-ben, 1952-ben Londonban, majd a lisszaboni és a stockholmi szakmai kongresszusokon is.

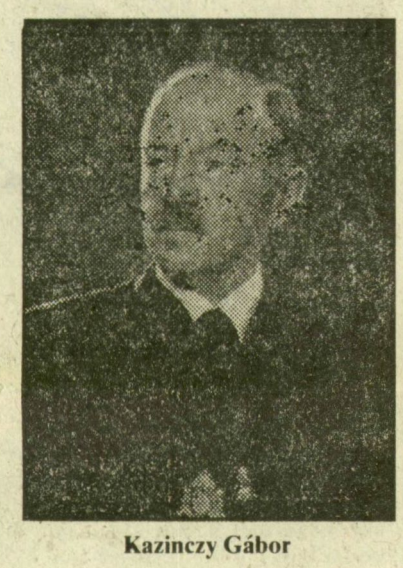

Kazinczy Gábor

Előadásai, szakmai feldolgozásai a legjobb nemzetközi folyóiratokban jelentek meg, s mindezek a szakma legjobb értői sorába sorolták. Kísérletei és megállapításai során a világ számos országában beható kísérletekbe kezdtek, és ezek rendre Kazinczyt igazolták.

Ő tette azt, az akkor újszerűnek tűnő megállapítást, hogy a töréselmélet nem csak acél, hanem vasbeton tartókra is alkalmazható. Tehát a vasbetonnak, mint plasztikus anyagnak ezt a tulajdonságát Kazinczy fedezte fel, a világ élvonalát jócskán megelőzve. Az SI Szövetség műszaki bizottságának elnöki tisztjét haláláig ő töltötte be.

A második világháború utáni újjáépítésben is jelentős szerepet vállalt. A megsérült épületek vasbeton és héjbeton boltozatainak szerkezetét vizsgálta, és adott rájuk széles körű szakvéleményt. Ezek helyreállításában is aktívan közreműködött.

A szakmai világlapok sorából kiemeljük a svéd *Betong*-ot, a német *Die Bautechniket*, amelyek mindig nagy terjedelmet szenteltek *Kazinczy Gábor* írásainak, legújabb megállapításainak a vasbetontechnika és a hozzá csatlakozó statikai tárgyú írásainak, amelyek idejekorán korunk építészetét szolgálták.

A svédországi Motalában halt meg, fiánál tett látogatása alkalmával, 1964. május 26-án, 75 esztendős korában.

A Kazinczy család korábbi tagjainak: *Ferenc, az író, Gábor az író és politikus, Lajos, a honvéd tábornok)* (a 14. aradi vértanú) *méltó utóda volt a mérnök Kazinczy Gábor – Kazinczy Ferenc dédunokája –, aki számos területen merésznek látszó megállapításaival gazdagította a műszaki-tudományos haladást. Eredményeit kitartó, szorgalmas és alkotó munkával érte el. Ezek gyümölcsét és maradandó értékét korunk modern építészete élvezi igazán, szolgálva a magyar mérnöki kar becsületét.*

BÁTYAI JENŐ

Sík Sándor centenáriumára

Baróti Dezső: Sík Sándor

„Nem szándékozom életrajzot írni; a történeti anyag csak arra szolgál, hogy az ember fejlődését végigkísérhessem" – írta Sík Sándor Pázmány-monográfiájának előszavában, s a róla írt első monográfiában ugyanígy járt el Baróti Dezső. A katedráját is öröklő tanítvány tiszteletével, a barát szeretetével, de a tudós tárgyilagosságával és hozzáértésével írta meg könyvét, amely az Akadémiai Kiadónak *A múlt magyar tudósai* című sorozatában jelent meg. S bár főként a tudós portréját kellett megrajzolnia, nem mondott le a költő fejlődésrajzáról sem. Követve verseskönyveinek kritikai fogadtatását, idézve a korai költészetét joggal illető bírálatokat is, rámutat arra a legfontosabb fordulatra, amely Sík Sándor lírájában a kezdeti „prédikáló retorikát" fölváltva a harmincas években – a gazdasági válság és a baloldali ifjúsággal való közvetlen kapcsolat hatására – a társadalombírálathoz, a lírai realizmushoz vezetett.

Dicséretes elfogulatlansággal, a bírálattal sem fukarkodva elemzi Sík főbb irodalomtörténeti műveit *(Gárdonyi, Ady, Prohászka; Pázmány; Zrínyi);* legrészletesebben főművét, háromkötetes *Esztétiká*-ját. Ennek jelentőségét Szerdahelyi Istvánnal, a magyar esztétika történetének kutatójával egyetértésben hangsúlyozza: „az újabbb magyar irodalomban mindmáig egyedülálló kísérlet e tudomány problémáinak következetesen módszeres, teljességre törekvő összefoglalására". Továbbbá: „Számos megfigyelése, tétele, változatlanul vagy kisebb módosítással mai tudásunk szerint is megfelel az igazságnak, főként pedig problémalátása, gondolati építkezésének váza nyújthatott volna igen sok tanulságot a marxista elmélet számára."

A fölszabadulás után Sík *Az olvasás tudománya* címmel népszerű esztétikát is írt a közművelődés számára, ám ennek csak levonata maradt meg, mert a *fordulat évében* leállították nyomdai munkáit. Barótinak köszönjük, hogy lényeges mondanivalóit megismertette velünk. Szintén érdeme e könyvecskének, hogy szerzője külön gondot fordított „a nagy professzor" (a legnagyobb tanítvány, Radnóti Miklós kifejezése) egyetemi előadásainak méltatására is. Kiemeli, hogy az élő nagyar líra tárgyalása során Sík már 1941-ben elemezte József Attila költészetét. Kár, hogy nem kerültek Baróti kezébe Síknak későbbi jegyzetei, így 1943–44-ből *A klasszikus magyar regény, A régi magyar líra,* a *Bevezetés az irodalomtudományba.* Ez utóbbiban utalt Lukács Györgyre is. Ezeket hallgattam, jegyzeteiket kincsként őrzöm.

Mészáros István: Sík Sándor magyar cserkészpedagógiája

A budapesti egyetem tanára, a kitűnő neveléstörténész szerzői kiadásban adta ki könyvecskéjét, amely Sík Sándornak a tavaly újból az érdeklődés középpontjába került cserkészet történetében betöltött kimagasló szerepét tárgyalja.

Baden Powellnek a cserkészetet útjára indító *Scouting for Boys* (1908) című könyvét nálunk először Králik László ismertette a nagybecskereki piarista gimnázium 1910. évi nyomtatott értesítőjében. Sík Sándor mint fiatal tanár és a Zászlónk című diáklap szerkesztője meglátta e mozgalomban a nevelés kivételes alkalmát. Mészáros István a Magyar Nyelv 1988. évi 4. számában kimutatja, hogy Králik László *cserkésző* szava helyébe a *cserkész* a Zászlónk 1913. februári számában lép; igaza lehet Boldizsár Ivánnak: nem csak a cserkészinduló, a tíz cserkésztörvény, hanem a *cserkész* szó is Sík Sándor alkotása.

Tanulmányában Mészáros István fölvázolja Sík Sándor cserkésznevelési gondolatainak kikristályosodását 1915-től, részlettanulmányaitól az először 1922-ben, azután 1925-ben, majd 1934-ben szerkesztésében megjelent gyűjteményes kötetben, a *Magyar cserkészvezetők könyvé*-ben, valamint a Magyar Szemle Társaság Kincsestár című sorozatának *A cserkészet* címmel 1930-ban megjelent könyvecskéjében összegezett egységes cserkészpedagógiái. Kimutatja, hogy Sík Sándor a cserkészetet elsősorban a jellemnevelés intézményének tekintette. Kedves költőjének, Vörösmatynak szavait használta föl („legyen minden magyar utód különb ember, mint apja volt") a cserkészcél, a – jelszó megfogalmazásához: *emberebb embert, magyarabb magyart!*

Tegnap volt, hogy száz éve született Sík Sándor (1889–1963) kegyesrendi szerzetes, egyetemi tanár, költő és irodalomtudós. Gödöllőn (ahol gyermekkorát töltötte) *emléknap* keretében tegnap délelőtt irodalomtörténeti ülésszakot rendeztek: Tolnai Gábor, Baróti Dezső, Rónay László, Lukács László, Polónyi Péter, Mészáros István, Jelenits István méltatta a sokoldalú Sík Sándor életművének egy-egy szeletét. Délután emléktáblát avattak egykori lakóházán; megkoszorúzták szüleinek sírját; emlékkiállítást nyitottak a városi helytörténeti gyűjteményben; a kastély kápolnájában hangversenyen csendültek föl a Sík Sándor verseire készült kórusművek; este pedig a művelődési központban a veszprémi színház bemutatja Sík Sándor drámáját, az *István király*-t.

Szeged, a Város, a színház, a Tiszatáj, megfeledkezett a jubileumról. Az egyetem – a téli szünet miatt – februárra halasztotta megemlékezését. Szerencsére azonban időben megjelent – nem Szegeden! – három értékes ünnepi kiadvány.

Mészáros István logikus rendben sorakoztatja föl Sík cserkészpedagógiájának tartalmi és módszertani elveit, a fegyelemre, a vezető és vezetettek kölcsönös kapcsolatára vonatkozó nézeteit. A magyar cserkészet Sík Sándornak köszönhetően lett olyan, amilyen: sajátosan szociális szemléletű (belőle, Sík Sándor *zöld füzetéből* nőtt ki a falukutató irodalom!) és a nemzeti öntudatot a nemzetköziség eszméjével összeforrasztó. „Közép-Európa miránk, mi pedig őreájuk vagyunk utalva" – tanította.

Természetes, hogy Sík Sándor vallásos alapon képzelte el a cserkésznevelést, de a maga korában nem volt természetes a mai szóval *ökumenikus* fölfogása: e szerint a cserkészet volt az egyetlen hazai intézmény, „amelyben a különböző vallásokhoz tartozó egyének tökéletes barátságban, megértésben, súrlódások nélkül dolgoznak egymás mellett".

A tanulságos könyvecske végül Sík Sándornak tucatnyi – ma nehezen hozzáférhető – cserkésztárgyú versét közli, köztük a híres *Megyeri hitvallás*-t (1926).

Emlékkönyv

Gödöllő jogán Pest negye szentendrei székhelyű múzeumi igazgatósága, valamint a megyei művelődési központ és könyvtár jelentetett meg a centenáriumra *Sík Sándor emlékezete* címmel emlékkönyvet a szegedi egyetem hajdani hallgatójának, a megyei múzeum igazgatójának, Bihari Józsefnek szerkesztésében. A híres gyomai Kner Nyomdában ezer számozott példányban, Buday György fametszeteivel és a kötéstáblán Beck András 1939-ben készített Sík-emlékérmének képével díszített, szép kiállítású, kétszáz lap terjedelmű könyv méltó megemlékezés.

Radnóti Miklósnak fél évszázada, 1939-ben az ötvenéves Sík Sándort *Köszöntő* verse nyitja a kötetet. Verssel tiszteleg még Balássy László, Dékány Endre, Kozma László és Tóth Sándor. Baróti Dezső mintegy bevezetőképp itt tömör pályaképet vázol föl. A hajdani tanítványok közül a most elhunyt Boldizsár Iván, Mesterházi Lajosné Ditróy Zsófia, Ortutay Gyula és Tolnai Gábor viszszaemlékezését olvassuk. (Boldizsáré, teljesebben, a Kortárs januári számában. Ortutayé a Magyar Nemzet 1963. november 24-i számában jelent meg.) A két legnagyobb tanítványnak, Szerb Antalnak és Radnóti Miklósnak a nagy nevelőhöz fűződő kapcsolatairól özvegyük számol be, kiegészítve személyes emlékeikkel. Szerb Antalné férjének 1914–15-ben írott cserkésznaplójából a kedves tanárt és cserkészparancsnokot idéző részleteket közöl, majd a későbbi egyetemi magántanárnak leveleit pártfogójához.

Balogh Edgár 1922-ből való találkozásukat eleveníti föl, amikor a nógrádverőcei cserkésztáborban pozsonyi társai nevében neki jutott a tisztesség a vendéglátó csapat táborparancsnokát, Sík Sándort köszönteni. Nem volt tanítványa Tomori Viola sem, de a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának tagjaként közelről ismerhette meg az embert és a nevelőt.

Sík Sándornak, századunk nagy pedagógusának jelentőségét Mészáros István itt az egyetemes és a hazai neveléstörténet ismeretében mutatja be. Nem csak a cserkésznevelőt, hanem a gimnáziumi irodalomtanárt és tankönyvírót, a tudósokat, költőket istápoló, ösztönző egyetemi tanárt, a fölszabadulás után az Országos Köznevelési Tanács tevékeny alelnökét, a nyolcosztályos általános iskola egyik kidolgozóját, az első állami tankönyvkiadási program megtervezőjét. Ebbéli munkájának a fakultatív hitoktatás erőltetése vetett véget. 1947. április 11-én írta leköszönő levelében egykori tanítványának, a kultuszminiszter Ortutaynak: „Félre kell állnom mindenekelőtt a fiatal magyar demokrácia iránti szeretetemnél fogva. Meg vagyok ugyanis győződve róla, hogy a fakultatív vallástanítás, amely újabb tömegeket idegenít el a demokráciától – annak szempontjából súlyos, félek, jóvátehetetlen vétek." Nem vehet részt a további munkában, fejtette ki, pedagógiai meggyőződése miatt sem, de mint hívő és mint pap sem. Huszár Tibor közli ezt a levelet, és igazat ad Sík Sándornak: „az osztályharc mindenáron való élezésének logikája a fundamentalista irányzatoknak kedvezett; a *klerikális reakció elleni harc* maipulált jelszava politikailag a katolikus humanizmus képviselőit is ellehetetlenítette".

Huszár Tibor tanulmánya a kötetnek talán újat hozó írása. A piarista levéltárban őrzött naplók és levelek alapján mutatja be Síknak, a tehetséges ifjak önzetlen pártfogójának portréját, a különféle előjelű üldözöttség áldozatát, a csalódások előidézte lelki válság megszenvedőjét. A másik tanulmány, amely szintén sok újat hoz, mert ugyancsak frissen föltárt forrásokból táplálkozik, Grezsa Ferencnek, Sík Sándor szegedi tanszéke mai örökösének írása a nagy elől tanári működéséről. Ebből derül ki, hogy Sík kinevezésében Zolnai Bélának volt oroszlánrésze, s az is, hogy nem csak Szent-Györgyi Albertnak, de Síknak is meggyűlt a baja a szélsőjobboldali Kogutowicz Károllyal. Grezsa rámutat Sík következetes tudománypolitikájára, így olyan utódok egyetemi magántanári habilitációjának kezdeményezésére, támogatására, mint Bálint Sándor, Szerb Antal, Tímár Kálmán, Galamb Sándor, Pável Ágoston, Ortutay Gyula, Baránszky-Jób László, Baróti Dezső.

Jelenits István is örököse Síknak: ő ma a piarista rend magyar tartományfőnöke, s e minőségében emlékezik példaképére. A Vigília egykori szerkesztőjét ugyancsak a mai utódja, Lukács László méltatja. Rónay László – a szerkesztőtárs Rónay György fia – gyermekként sürgölődött Sík Sándor reverendája körül, s akkori emlékeiből idéz föl jellemző képeket.

Polónyi Péter a gyermek Sík Sándor Gödöllőjét mutatja be, amint életrajzában és költészetében tükröződik. Az ifjúnak: a gimnazistának és az egyetemi hallgatónak fejlődését Szabó János vázolja föl. Vas István a most is folyó önéletrajzából *(a Nehéz szerelem* negyedik kötetéből) kiemelt részlettel (Kortárs, 1988/5) szerepel a kötetben: 1944 áprilisában Radnótival ment föl a rendházba elbúcsúzni Síktól. Ez volt a Mester és Tanítvány utolsó találkozása.

Sőtér István sem érte már meg a könyv megjelenését. Súlyos betegen vetette papírra rövid vallomását, Sík Sándornak, a katolikus költőnek tömör, de időtálló jellemzését.

A kötet Síknak csak önállóan megjelent műveit sorolja föl; pedig nagyon hiányzik alapos bibliográfiája. A névmutató hiánya is korlátozza az emlékkönyv használhatóságát. Ám ezek ellenére minden dicséretet megérdemel e szép kiadvány.

PÉTER LÁSZLÓ